
STUDIA IURIS

JOGTUDOMÁNYI TANULMÁNYOK / JOURNAL OF LEGAL STUDIES

2025. II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A folyóirat a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának a közleménye. A szerkesztőség célja, hogy fiatal kutatók számára színvonalas tanulmányaik megjelentetése céljából méltó fórumot biztosítson.

A folyóirat közlésre befogad tanulmányokat hazai és külföldi szerzőktől – magyar, angol és német nyelven. A tudományos tanulmányok mellett kritikus, önálló véleményeket is tartalmazó könyvismertetések és beszámolók is helyet kapnak a lapban.

A beérkezett tanulmányokat két bíráló lektorálja szakmailag. Az idegen nyelvű tanulmányokat anyanyelvi lektor is javítja, nyelvtani és stilisztikai szempontból.

A folyóirat online verziója szabadon letölthető (open access).

ALAPÍTÓ TAGOK

BODZÁSI BALÁZS, JAKAB ÉVA, TÓTH J. ZOLTÁN, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

FŐSZERKESZTŐ

JAKAB ÉVA ÉS BODZÁSI BALÁZS

OLVASÓSZERKESZTŐ

GIOVANNINI MÁTÉ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI

BOÓC ÁDÁM (KRE), FINKENAUER, THOMAS (TÜBINGEN), GAGLIARDI, LORENZO (MILANO),
JAKAB ANDRÁS DSc (SALZBURG), SZABÓ MARCEL (PPKE), MARTENS, SEBASTIAN (PASSAU),
THÜR, GERHARD (AKADÉMIKUS, BÉCS), PAPP TEKLA (NKE), TÓTH J. ZOLTÁN (KRE),
VERESS EMŐD DSc (KOLOZSVÁR)

Kiadó: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Székhely: 1042 Budapest, Viola utca 2-4

Felelős Kiadó: TÓTH J. ZOLTÁN

A tipográfia és a nyomdai előkészítés CSERNÁK KRISZTINA (L'Harmattan) munkája

A nyomdai munkákat a Robinco Kft. végezte, felelős vezető GEMBELA ZSOLT

Honlap: <https://ajk.kre.hu/index.php/jdi-kezdolap.html>

E-mail: doktori.ajk@kre.hu

ISSN 3057-9058 (Print)

ISSN 3057-9392 (Online)

URL: KRE ÁJK - Studia Iuris

<https://ajk.kre.hu/index.php/kiadvanyok/studia-iuris.html>

GYERMEKKERESKEDELEM ÉS ÁLDOZATTÁ VÁLÁS AZ ONLINE TÉRBEN CHILD TRAFFICKING AND VICTIMIZATION IN THE ONLINE SPACE

ZSIRAI LILLA¹

ABSTRACT ■ Children need much more protection because of their age and development. Children are a critically vulnerable group in relation to organised crime. We can see that several vulnerability factors play a role in victimisation. The family background of a child and the extent to which he or she is surrounded by a criminalised environment are not the same. It is also important to highlight the role of social media. We are living in an age of digitalisation, where the most important channel of communication is social and electronic media, through which it is important to combat all forms of trafficking in human beings.

KEYWORDS: child trafficking, victimisation, organised crime

ABSZTRAKT ■ A gyermekek életkoruknál és fejlettségükénél fogva sokkal nagyobb védelemre szorulnak. A szervezett bűnözéssel szemben a gyermekek egy kritikusan kiszolgáltatott csoportot alkotnak. Láthatjuk, hogy az áldozattá válás szempontjából több kiszolgáltatottsági tényező is szerepet játszik. Nem mindegy, hogy egy gyermek milyen családi háttérrel rendelkezik, mennyire veszi körbe kriminalizálódott környezet. Fontos kiemelni továbbá a közösségi média szerepét is. A digitalizáció korát éljük, ahol a legjelentősebb ismeretközlési csatorna a közösségi és elektronikus média, amelyen keresztül fontos felvenni a harcot az emberkereskedelem valamennyi megjelenési formájával szemben.

KULCSSZAVAK: gyermekkereskedelem, áldozattá válás, szervezett bűnözés

1. A GYERMEKKERESKEDELEM

Az emberi jogok megsértésének egyik legsúlyosabb formája nem más, mint a gyermekkereskedelem.² A szervezett bűnözésben részt vevő bűnözői csoportokkal szemben a gyermekek alkotják a leginkább kiszolgáltatottabbak körét. Fontos

¹ PhD hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; bírósági fogalmazó, Budapest Környéki Törvényszék.

² ZUZANA OBERTOVÁ – CRISTINA CATTANEO: *Child Trafficking and the European Migration Crisis: The Role of Forensic Practitioners*. Forensic Science International, 2018.

kiemelni, hogy a gyermekek egy olyan csoportot alkotnak, akiket könnyű vagy legalábbis könnyebb ellenőrzés alatt tartani, toborozni.³

1.1. A gyermekkor meghatározása

A mai világban teljesen természetesnek hat, hogy a gyermekek is rendelkeznek jogokkal. Születésüktől fogva minden alapvető emberi jog megilleti őket. A gyermek jogait a XX. század második felében ismerték el, ez nélkülözhetetlen lépcsőfok volt ahhoz, hogy ők is a társadalom teljes értékű tagjaivá váljanak.

A gyermeki jogok védelme terén az ENSZ 1989. november 20. napján New Yorkban kiadott egyezménye – röviden Gyermekjogi Egyezmény, angolul Convention of the Rights of the Child (CRC) – jelentette a legnagyobb mérföldkövet. A Gyermekjogi Egyezmény szerint *„gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”*⁴ Az egyezmény preambuluma értelmében a gyermeknek mentális és fizikai éretlenségéből fakadóan különleges biztosítékokra és gondoskodásra van szüksége. Ebbe beletartozik megfelelő jogi védelem is. A gyermekek védelmi jogaival a CRC több cikke is foglalkozik, így a 19., a 34., a 35., és a 36. cikk is nevesíti a védelmi jogok körét. A 19. cikk az erőszak, a támadás és a kizsákmányolás ellen nyújt védelmet, úgy, hogy ezzel kapcsolatban az államokat nemcsak a megfelelő szabályozásra hívja fel, hanem arra is, hogy az előírások megvalósulásának érdekében közigazgatási, szociális és oktatási intézkedéseket tegyenek. A 34. cikk a gyermekek ellen irányuló szexuális bántalmazásra és a szexuális kizsákmányolásra fókuszál, míg a 35. cikk a gyermekkereskedelem ellen kíván fellépni. A 36. cikk a kizsákmányolás minden olyan formájára vonatkozik, amely a gyermekeket hátrányosan érintheti.⁵ A gyermekkor meghatározásánál a 2011/36/EU irányelv, az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezménye, a Lanzarote Egyezmény, a Budapesti Egyezmény, valamint az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve is egyet ért abban, hogy gyermeknek minősül minden 18. életévét be nem töltött személy. A nyugati világban gyermeknek tekintjük azt a személyt, aki a 18. életévét még nem töltötte be.

³ Europol: Fighting Child Trafficking, a Main Priority for EU Law Enforcement. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/fighting-child-trafficking-main-priority-for-eu-law-enforcement> (Letöltés ideje: 2024. 07. 01.).

⁴ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: 1991. évi LXIV. törvény), I. rész 1. cikk.

⁵ ZSIRAI LILLA: A gyermeki jogok védelmének kihívásai egy digitalizált világban. *Studia Iuris*, 2024 (2), 297.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a világ többi, kevésbé fejlett részén is így lenne. Afrika és Ázsia főként azon területein, ahol még a törzsi társadalmak vannak, erős törzsi szokásokkal gyakran előfordul, hogy a gyermek már 12-13 évesen lényegében kiskamaszként felnőtté válik. Ezekben az országokban az sem ritka, hogy még egészen fiatal korban (akár 6-7 évesen is) elrendezett házasságokba kényszerítik a gyerekeket. A fiúk családfenntartók lesznek, a lányok pedig gyerekeket szülnek és az otthoni teendőket látják el. A gyermekkor meghatározásánál arra a tényre is figyelemmel kell lenni, hogy a világ egyes régióiban eltérő a születéskor várható élettartam. Azokban az országokban, ahol ez 40-50 éves kor körülire tehető, ott teljesen más státuszban van egy tizenennyolc éves fiatal, mint ott, ahol ez a szám eléri akár a 70 évet is.⁶ A felsorolt egyezmények értelmében megállapítható, hogy a nemzetközi jog alapján a gyermekkor határa a 18. életév betöltése, azonban az egyes egyezményekben engedélyezett eltérések – a Budapesti Egyezmény is engedélyezi az eltérést azzal, hogy a meghatározott alacsonyabb korhatár nem lehet kevesebb 16 évnél – miatt az országok szabályozása eltérhet. Ezt az eltérést jól szemlélteti a beleegyezési korhatár kérdése. Hazánkban a beleegyezési korhatár a 14. életév, míg Spanyolországban csupán a 13. életév, Németországban és Belgiumban pedig a 16. életév betöltéséhez van kötve. Jól látszik, hogy mennyire széles palettán mozog a szabályozás. Személy szerint én a hazai szabályozással sem értek feltétlen egyet. Úgy gondolom, hogy a 14. életévhez kötött beleegyezési korhatár nagyon alacsony. Bár tény, hogy a fiatalok nagy része még a 18. életéve betöltése előtt folytat szexuális cselekményeket, sokszor már egészen fiatal korban is, azonban véleményem szerint egy 14 éves még nem teljesen fogja fel ennek a lehetséges veszélyeit, következményeit. Úgy gondolom, hogy ebből a szempontból a német–belga szabályozás kellene, hogy a mérvadó legyen, miszerint a beleegyezési korhatárt 16 év. Érdekesség, hogy a német büntetőjog megkülönbözteti a 14 év alattiakra, és a 14 év felettiekre, de még 18. életévüket be nem töltöttekre vonatkozó gyermekpornográfiát.⁷

A gyermekek életkorát érintő szabályozásból eredő problémák a gyermekprostitúció vonatkozásában is jól láthatók. Elmondható, hogy a hatóságok és az érintett szervek csak abban az esetben beszélnek gyermekprostitúcióról, ha a sértett 16 vagy 14 év alatti. Azonban fontos kiemelni, hogy a hazai szabályozás – ezalatt értem a hatályos Büntető Törvénykönyvet –, illetve a nemzetközi

⁶ VÉGH ESZTER: Gyermekkatonák – a Sierra Leone-i Polgárháború Igazi Áldozatai. „A XX. és a XXI. század nagy konfliktusai és megoldási kísérletei” c. konferencia. Budapest, PPKE BTK, 2011, 7.

⁷ MEZEI KITTI: Az online gyermekpornográfia és a büntetőjog. *Ügyészek Lapja*, 2021 (28), 19.

egyezmények minden 18 év alatti gyermekprostitúcióban érintett gyermeket áldozatnak tekintenek.⁸

1.1.1. *Gyermekkor a hazai törvények értelmében*

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) értelmében kiskorúnak minősül, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A Ptk.-ban megjelenik a cselekvőképtelenség fogalma is, ez alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú cselekvőképtelennek is minősül. A Ptk. használja emellett a kiskorú gyermek, nagykorú gyermek, továbbtanuló nagykorú gyermek, ítélőképessége birtokában lévő kiskorú gyermek, tizennegyedik életévét betöltött gyermek fogalmát is.⁹ A Ptk. rendelkezik továbbá a nagykorúsításról is, ennek értelmében az a kiskorú, aki házasságot köt, nagykorúvá válik. A 16. életév betöltését követően a gyámhatóság engedélyezheti a házasságkötést. Ha a házasságot a bíróság – a cselekvőképesség vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiányáért – érvénytelennek nyilvánítja, megszűnik a házasságkötéssel szerzett nagykorúság, viszont a házasság megszűnése a házasságkötéssel megszerzett nagykorúságot nem érint.¹⁰

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) a gyermekkor és a fiatalkor fogalmát határozza el egymástól. Gyermekkorú minden tizenkettedik életévét be nem töltött személy. Velük kapcsolatban megjegyzendő, hogy főszabály szerint a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyekkel összhangban nem büntethetőek.¹¹ Fontos kiemelni azonban, hogy bizonyos bűncselekmények esetében a büntethetőségi korhatár tizenkét év.

A Szabálysértésről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) szerint szabálysértés elkövetése miatt csak a tizennegyedik életévüket betöltött személyek büntethetőek. Előzőeken felül a Btk. több tényállásban használja a „gyermek” fogalmát, tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeket értve alatta. Így alapvetően elmondható, hogy a büntetőjog és a szabálysértési jog, a polgárjogi értelemben vett kiskorúságot gyermek- és fiatalkorra, gyermekkorúra és fiatalkorúra bontja.¹²

⁸ HATVANI ERZSÉBET – SEBHELYI VIKTÓRIA – VASKUTI GERGELY: *Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem*. Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Budapest, 2018. 10.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ A gyermekkorról, mint büntethetőséget kizáró okról lásd BALOGH ÁGNES: A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. In: HOMOKI-NAGY MÁRIA – KARSAI KRISZTINA – FANTOLY ZSANETT – JUHÁSZ ZSUZSANNA – SZOMORA ZSOLT – GÁL ANDOR (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018, 53–61.

¹² HATVANI–SEBHELYI–VASKUTI 2021, 10.

Büntetőjogi értelemben a szülési folyamat megindulásától – a magzatnak az anya testétől való elszakadási folyamat kezdetétől – az ún. tolófájások jelentkezésétől (vagy császármetszésnél a műtéti beavatkozás kezdetétől) beszélhetünk emberi életről.¹³

Az áldozatok életkorának a büntetés kiszabásánál is fontos szerepe van; a hatályos magyar Büntető Törvénykönyv súlyosabban rendeli büntetni a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberkereskedelmet és kényszermunkát. Még súlyosabban minősül, ha azt tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.¹⁴

1.2. A gyermekkereskedelem fogalmi meghatározása

A gyermekkereskedelem vonatkozásában számos fogalommeghatározással találkozhatunk. A legátfogóbb fogalommeghatározást a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, valamint a gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv 2. cikke adja meg számunkra. Eszerint „*Gyermekek eladásának minősül minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amelynek során egy gyermeket egy személy vagy személyek csoportja átad egy másik személynek vagy személyek csoportjának díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében*”.¹⁵ Egy gyermek a toborzás, elszállítás, átadás, rejtegetés vagy átvétel módjára tekintet nélkül az emberkereskedelem áldozatának tekintendő, feltéve, hogy annak célja a kizsákmányolás.¹⁶ Gyermekkereskedelem esetében a passzív alany, csak 18. életévét be nem töltött személy lehet. A gyermekkereskedelem bűncselekményének elkövetési magatartása minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amely során a gyermek átadása megvalósul. A gyermekkereskedelem fogalma nem tartalmaz elkövetési módokat, így amennyiben a korábban ismertetett emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények bármelyike gyermekre irányul, a nemzetközi jog szerint büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az ott ismertetett elkövetési módok alkalmazásával.¹⁷

¹³ NAGY ZOLTÁN: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: TÓTH MIHÁLY – NAGY ZOLTÁN (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Különös rész.* Budapest, Osiris, 2014, 42.

¹⁴ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 192. §-a.

¹⁵ A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2009. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: 2009. évi CLXI. törvény) 2. cikk (a) pont.

¹⁶ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről Szóló Egyezménye. Az Áldozatok Jogai <https://rm.coe.int/16805d41ee> (Letöltés ideje: 2024. 07. 10.).

¹⁷ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (5) bekezdése.

Abban az esetben, ha az emberkereskedelem áldozata gyermek az esetleges beleegyezést sohasem lehet érvényes hozzájárulásnak tekinteni.¹⁸

2. A TOBORZÁS MODERN FORMÁI

A gyermekkereskedelem esetében a klasszikus toborzási módszerek mellett egyre inkább jellemzőbbek annak modern megjelenési formái. Ezen modern toborzási formák kerülnek most bővebb kifejtésre.

A „Z” generáció tagjait gyakran illetik a „C” generáció megnevezéssel, ami az angol ‘connection’ szó után kapta a nevét. Továbbá használják még a „D” generáció fordulatot, ami a digitális szóra utal, de „R”-nek is nevezik, ami az angol ‘responsibility’ vagyis felelősség kifejezésből származik.¹⁹ Szemben az X, Y vagy Z generációkkal a C nemzedék nem szigorúan demográfiai, születési évek alapján képzett csoport, hanem életmód szerinti. Számukra a közösségi média – elsősorban az okostelefonok – használata már-már a Maslow-féle szükséglet hierarchia legalsó szintjén, a fiziológiai szükségleteknél jelentkezik.²⁰

A C generációra jellemző, hogy napjaik nagy részét online felületen töltik. A tartalomfogyasztást, a kapcsolattartást elsődlegesen ezeken az eszközökön végzik. Elvárják továbbá, hogy az élet minden területén érvényesüljenek a közösségi alapelvek, mint a transzparencia, a hozzáférés, a megoszthatóság, a bevonás, a kommentelhetőség.²¹

A technika folyamatos és gyors fejlődése új kapukat nyitott meg az emberiség számára. Mindamelllett, hogy a digitalizáció megkerülhetetlen és létfontosságú a mindennapjaink szempontjából, számos veszély forrása is egyben. Az összefonódása a modern kor gyermekeinek mindennapjaival megkerülhetetlen, hiszen az új generáció már egy szinte teljesen digitalizált környezetben nő fel. A digitális környezet jelentősége a közelmúltban értékelődött fel csak igazán, elég a 2019-ben kirobbant COVID-19 járványra gondolni és arra, hogy az internet és a digitális eszközök mennyire megkönnyítették a négy fal közé zárt mindennapjainkat. Otthonról tudtunk dolgozni, iskolába járni, a közösségi média segítségével pedig könnyen tudtuk tartani a kapcsolatot a családtagjainkkal, barátainkkal. A számítógép egy olyan találmány, amely alapjaiban változtatta meg az élet- és

¹⁸ Ibid. (11) preambulum bekezdése.

¹⁹ PAIS ELLA REGINA: *Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához – tanulmány*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2013, 11.

²⁰ BÁNYÁSZ PÉTER: A közösségi média, mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015 (2), 23.

²¹ Ibid.

munkakörülményeinket, szokásainkat, egész gondolkodásunkat.²² Az internetet alapvetően a kommunikáció szükséglete hívta életre a hidegháború éveiben és az információcsere lehetősége azóta is meghatározó funkciója. Jelenleg számtalan kommunikációs platform (Skype, Viber, Signal, WhatsApp, WeChat, Twitch, Messenger, Instagram stb.) és technika létezik.

Az internet és vele együtt az egyéb információs rendszerek az utóbbi időben rohamos és erőteljes fejlődése lehetővé tette az információk országokat, kontinenseket átívelő gyors, és legtöbb esetben akadálymentes áramlását. Ezzel párhuzamosan viszont az internet megteremtette a bűncselekmények elkövetésének lehetőségét az egyértelmű joghatóság nélküli digitális világban is.

Az internet számottevően megkönnyíti a bűnelkövetők dolgát mind az anonimitás, mind az elkövetési helynek, módjának szabad megválasztásában.²³ A közösségi háló kényelmes eszköze lehet akár a kölcsönös kapcsolat megteremtésének, akár a véleménynyilvánításnak, és a csoportok kialakításának is. Emellett néha nyitott ajtót jelentenek a különféle típusú ragadozók számára.²⁴ A technika és az internet fejlődésével a bűnelkövetőknek is alkalmazkodniuk kellett a kialakult új helyzethez. Ez magával hozta a bűncselekmények „új generációját” is. Ezen bűncselekmények folyamatosan fejlődnek, és a jogalkotás, valamint a bűnüldözés sajnos nehezen tudja tartani velük a lépést. A kibertér, továbbá a különböző informatikai eszközök kiváló lehetőséget kínálnak, biztosítanak a szervezett bűnözés fejlődéséhez.²⁵

A közösségi média alig egy évtizedes múltja jelentős mértékben formálta át a társadalmakat. Annak definícióját ANDREAS KAPLAN és MICHAEL HAENLEIN is megalkotta. Ez alapján internetes alkalmazások olyan csoportja, amelyek a Web 2.0 ideológiai és technológiai alapjaira épülnek, és lehetővé teszik a felhasználók által generált tartalmak létrehozását és cseréjét.²⁶

²² NAGY ZOLTÁN ANDRÁS: Informatikai bűncselekmények. *Magyar tudomány*, 2001 (8), 946.

²³ PARTI KATALIN: A számítógépes bűnözés és az internet. In: IRK FERENC (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok*. 40. kötet. Budapest, Országos Kriminológia Intézet, 2003, 179.

²⁴ MYRIAM HERNANDEZ ALVAREZ: Detection of Possible Human Trafficking in Twitter. In: *2019 International Conference on Information Systems and Software Technologies (ICI2ST)*. Quito (Ecuador), Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), 2019, 187–191.

²⁵ GYARAKI RÉKA: A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban – Különbös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre. In: MEZEI KITTÍ (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Pécs–Budapest, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019, 83.

²⁶ ANDREAS KAPLAN – MICHAEL HAENLEIN: Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 2010 (1), 59–68.

BÁNYÁSZ PÉTER szerint leegyszerűsítve a közösségi média olyan oldalak és alkalmazások összessége, amelyben a tartalmat a felhasználók állítják elő (legyen szó videóról, bejegyzésről stb.), a szolgáltató csupán a keretet biztosítja.²⁷

3. GYERMEKKERESKEDELEM ÉS ÁLDOZATTÁ VÁLÁS

Az áldozattá válás okait, az áldozatok típusait egy külön fejezetben szeretném bővebben kifejteni. Jelen fejezetben azt vizsgálom, hogy melyek azok a kiszolgáltatottsági tényezők, amelyek a gyermekek áldozattá válásának főbb okai lehetnek. Általánosságban megállapítható, hogy emberkereskedelem áldozata bárki lehet, azonban vannak társadalmi csoportok, amelyek tagjai – nők, gyermekek, etnikai kisebbségek tagjai, fogyatékkal élők, úton lévő (migráns) gyermekek, különböző abúzusok túlélői –, akik sokkal magasabb számban válnak áldozattá. Az emberkereskedelmi hálózatok elsősorban a szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű családokat célozzák. A kereskedők egyik legsérülékenyebb célba vett körét a gyermekek alkotják. A szervezett bűnözői csoportok számos esetben azért a gyermekek kereskedelme mellett döntenek, mert könnyen toborozhatóak és gyorsan „cserélhetőek”.²⁸

Az áldozattá válás szoros összefüggésben van a korábban már említett célcsoportok családi hátterével, gyermekkorával, valamint az értelmi képességeivel is. Azok, akik csekélyebb szellemi képességgel rendelkeznek, könnyebben befolyásolhatóak az elkövetők által. Magyarországon ezen bűncselekmény különösen veszélyeztetett sértettjei elsősorban azok a fiatakorúak, akik nevelőintézetben, illetve állami gondozásban nevelkednek.²⁹

VIDRA ZSUZSANNA, BARACSI KITTI, KATONA NOÉMI és SEBHELYI VIKTÓRIA a gyermekkereskedelemtől az alábbi kiszolgáltatottsági tényezőket állapítja meg:

- kriminalizálódott környezet,
- diszfunkcionális családi háttér,
- állami gondozásban nevelkedő gyermekek,
- érzelmi kapcsolatokról való „függőség” szerepe.³⁰

²⁷ BÁNYÁSZ 2015, 22.

²⁸ A Bizottság Jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv 20. cikkében előírtak szerinti jelentés az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről.

²⁹ DE COLL ÁGNES – TATÁR ERIKA: *Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi Minisztérium – Baptista Szeretetszolgálat, 2020, 22.

³⁰ VIDRA ZSUZSANNA – BARACSI KITTI – KATONA NOÉMI – SEBHELYI VIKTÓRIA: *Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés*. Budapest, Central European University, 2015, 170–179.

Hazánk az ember/gyermekkereskedelem vonatkozásában a tranzit országok között foglal helyet. Ez azt jelenti, hogy a bűncselekmény elkövetői hazánkon átutaztatják az áldozatokat annak érdekében, hogy elérjék a célországokat. Az emberkereskedelem az egyik legjövedelmezőbb személy elleni bűncselekmény. Áldozatai elsősorban kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek, de különösen veszélyeztetettek a hazájukat elhagyó külföldiek, közülük is főként a nők és a kísérő nélküli kiskorúak.³¹ Az emberkereskedelem és a migráció kapcsolata kétséget kizáróan megállapítható. Azok az emberek ugyanis, akik kénytelenek elhagyni a hazájukat – háborús helyzet, éhínség stb. – olyan kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek, melynek következtében az emberkereskedők kiemelt célpontjává válnak. Ebben az esetben akár nemzeteken átívelő bűnszervezetekről is beszélhetünk, hiszen az áldozatok „A” országból – sokszor több országon keresztül – „B” országba történő eljuttatása lebukás nélkül, egy nagyon összehangolt munkát igényel, amely meglátásom szerint nem kivitelezhető egyetlen országból. A migráció vonatkozásában azonban meg szeretnék említeni még egy bűncselekményt, az embercsempészetet. Az embercsempészet esetében sokszor maguk az áldozatok fizetnek azért súlyos összegeket, hogy egy jobb élet reményében átcsempésszék őket főleg a fejlettebb nyugat európai államokba. Gyakorta előfordul, hogy a csempészés során olyan embertelen körülmények között tartják az embereket – étlen szomjan, kis helyekre bezsúfolva –, hogy a különböző betegségek, vagy éhezés hatására már az úton elhunynak, és el sem éri a célországot. Az utóbbi években az emberkereskedelem áldozatainak száma drasztikusan növekedett. Az illegális bevándorlás példátlan növekedésével, a háborúk, a gazdasági lehetőségek hiánya, a diszkrimináció és a nemi alapú erőszak további veszélyeknek teszi ki a kiszolgáltatott embereket. Különösen igaz azokban az esetekben, amikor a jogállamiság romlása lehetővé teszi az emberkereskedőknek, hogy büntetlenül folytassák tevékenységüket.³²

A korábban már említett Vidra Zsuzsanna, Baracsi Kitty, Katona Noémi és Sebhelyi Viktória szerzők a gyermekkereskedelem áldozatainak vonatkozásában a következő háttereket állapították meg:

- az áldozatok szocio-ökónómiai háttere;
- az áldozatok életkora;

³¹ BERKES MÁRTON – KIS-MOLNÁR FLÓRA – MARTON ANDRÁS – SZABÓ SZILVIA – WEIDINGER BRIGITTA: *Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához*. Vác, Duna-Mix Kft., 2017, 3.

³² CTED: Identifying and exploring the nexus between human trafficking, terrorism, and terrorism financing <https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2019/02/HT-terrorism-nexus-CTED-report.pdf> (Letöltés ideje: 2024. 10. 05.).

- az áldozatok etnikai, nemzetiségi profilja;
- az áldozatok nemi identitása.³³

A gyermekekre számos veszély leselkedik és itt sajnos nem csak azokra az atrocitásokra kell gondolnunk, amelyek a külvilágban érhetik őket. Napjainkban sajnálatos módon már az „otthon melegében”, valamint az iskolában is érheti őket erőszak, bántalmazás.

A gyermek kiszolgáltatottságának legfőbb kockázati tényezői kapcsolatban állnak szocioökonómiai státuszával, szocializációjával, társadalmi és kulturális környezetével. A szegénység – különösen a mélyszegénység – az egyik legjelentősebb tényező az áldozattá válásban, azonban az általában több kockázati faktor együttes hatásából fakad és nem kizárólag a nincstelenségből.³⁴

Azok a gyermekek, akik szegénységben és/vagy szegregált, gettó típusú településeken, illetve városok vagy falvak szegregált részein, valamint állami gondozásban élnek, nagyobb valószínűséggel esnek áldozatául a gyermekkereskedelemnek. A szegregált környezet, az állami gondozás, illetve a gyermekotthoni élet olyan közeget hoz létre, amelyben megsokszorozódik a gyermek áldozattá válásának valószínűsége. Azonban a kockázati tényezők (a gyermekbántalmazás, a szerhasználat, a diszfunkcionális családok stb.) ugyanúgy megtalálhatók a kevésbé szegregált és kevésbé elszegényedett környezetben is.³⁵

A következő alpontokban Vidra Zsuzsanna, Baracsi Kitti, Katona Noémi és Sebhelyi Viktória által meghatározott, a gyermekkereskedelem vonatkozásában releváns kiszolgáltatottsági tényezők kerülnek bővebb kifejtésre.

3.1. Kriminalizálódott környezet

A kriminalizáció szempontjából nagy jelentőséggel bír, hogy egy gyermek milyen körülmények között szocializálódik. A nyomortelepeken felnövekvő lényegesen nagyobb mértékben kerülnek összetűzésbe a törvénnyel, és magasabb számban kerülnek ki közülük az áldozatok is. A nyomortelepek szegénységének a mértéke egyenesen arányos azzal, hogy az ott élők milyen fokú erőszakra, agresszióra panaszkodnak. Minél szegényebb egy telep, annál jellemzőbb az erőszak jelenléte. A legnagyobb nyomorban élők körzetében jellemzőbb a lopás, illetve az ebből adódó konfliktusok és fordítva: minél alacsonyabb egy telep nyomormutatója,

³³ VIDRA-BARACSI-KATONA-SEBHELYI 2015, 179–182.

³⁴ VIDRA-BARACSI-KATONA-SEBHELYI 2015, 169.

³⁵ Ibid.

annál kevésbé jellemző rá, hogy az emberek lopásra tesznek panaszt.³⁶ Az átlagnál jelentősen nagyobb a nyomor és a szegénység azokon a telepeken, amelyekre az uzsorakamat felvétele utáni tartozások miatt kitörő verekedések jellemzőek. Előzőek alapján megállapítható, hogy a deviancia előfordulási gyakorisága a szegénység mértékének növekedésével egyenesen arányosan emelkedik.³⁷

A szegregált és mélyszegénységben élők kriminalizálódása jelentősen nagyobb számban történhet meg, mint a rendezett, „gazdagabb” környezetben élők között. A telepeken élők között megfigyelhető, hogy a társadalom egy része az ugyancsak ott élők sérelmére követ el bűncselekményeket. Ezek általában a kizsákmányolás valamely formáját jelentik, mint pl. prostitúció, uzsora bűncselekmény, kábítószer-kereskedelem. Az ember testi-lelki fejlődése nemcsak a személyiségtől, de a szociális környezettől is függő folyamat, így ezek mind-mind negatív hatással vannak egy gyermek fejlődésére.³⁸ Az uzsora bűncselekmények vonatkozásában megemlítenéd, hogy azon családokban, ahol az uzsora miatt eladósodás történt, a gyermekek jelentős mértékben válnak prostitúció, gyermekkereskedelem áldozatává. Ezekben az esetekben – ha a prostitúció példáját vesszük – az uzsorások a futtatók, akik a tartozás fejében – ami legtöbbször igen jelentős összeg – zsarolják az eladósodott családot azzal, hogy a lányukat elviszik prostituáltként dolgozni. A depriváltság következtében a patológiás és deviáns életformák állandósulnak. Ilyen körülmény a szülők tartós munkanélkülisége vagy az időszakos, alkalmi munkák elvégzése, a családi és/vagy a lakókörnyezetben mindennaposá vált kábítószer-használat és az egyéb bűnözői létformák, tevékenységek kialakulása.³⁹

A „gettókban” élők fokozottan vannak kitéve a mélyszegénységből és a szegregációból fakadó lélektani és fizikai tényezőknél, amelyek végső soron a deviancia az erőszak, és a kriminalizálódás lehetőségét is fokozzák. Kijelenthető, hogy az ilyen környezetben nevelkedő gyermekek egytől-egyig veszélyeztetettnek tekinthetők, még akkor is, ha a saját családjuk nem követ el bűncselekményeket. A gyermekek fejlődése során az őket körülvevő minták a meghatározóak, így, ha

³⁶ SOLT ÁGNES – VIRÁG GYÖRGY: Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők a szegregált telepeken élők mindennapjaiban. In: VIRÁG GYÖRGY (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok*. 47. kötet. Budapest, OKRI, 2010, 220.

³⁷ Ibid.

³⁸ VÖRÖS ERZSÉBET: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására. *Börtönügyi szemle*, 2009 (3), 107.

³⁹ ALACSONY ZSÓKA – FÖLDESI JUDIT: A szegregált oktatás és a kirekesztettség dimenzióinak kapcsolata a Hős utcai telepen. In: ANGYAL ÉMESE – FELLNER ZITA – KATONA ESZTER – KECSKÉS NÓRA – SZEITL BLANKA – VIGVÁRI ANDRÁS (szerk.): *Kötetlen. Az ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium tanulmánykötete*. Budapest, ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium, 2016, 47.

nagyobb mértékben a bűnözés, a deviáns viselkedés az, ami körbeveszi nagyobb eséllyel válik később maga is bűnelkövetővé, hiszen ezt teszi magáévá, mint követendő példát.

3.2. Diszfunkcionális családi háttér

A család ősidők óta a társadalom alapegysége, a nemzetek fennmaradásának eszköze. A családnak ily módon alapvető jelentősége van az alkotmányjog számára is. Család sokféle együttélési formából létrejöhet. Családnak tekinthető egy gyermektelen házaspár vagy egygyermekes család, ahogy a nagyszülők és az unokák kapcsolata is önmagában, például a szülők halála esetén. Családnak tekinthető a testvérek kapcsolata, vagy más távolabbi rokonáról gondoskodó személyek egymás közti viszonya. A gyermek nemcsak vér szerinti, hanem örökbefogadott gyermek, a szülő pedig örökbefogadó szülő is lehet.⁴⁰

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy *„Magyarország védi a házasság intézményét, mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.”*⁴¹

A szegregált, elmaradott környezetben felnövő gyermekek jelentősebb nagyobb mértékben vannak kitéve annak, hogy gyermekkereskedelem áldozatává váljanak. Ennek egyik legfőbb tényezője, a családok alacsony státuszából fakadó diszfunkciók mind családi mind közösségi szinteken. Ezt tetézi a különböző problémákra adott intézményi válaszok hiánya.⁴² Fontosnak tartom megemlíteni azonban, hogy azon veszélyeztetettségi tényezők, amelyek az alacsonyabb státuszú családokra jellemzők, ugyan úgy előfordulhatnak a magasabb státuszú családoknál is. Példának okáért, azokban a családokban, ahol nagy anyagi biztonság van, azonban ennek megteremtése és fenntartása érdekében a szülők sokat dolgoznak, ami miatt nem jut annyi minőségi idő a gyermekkel való kapcsolat kiépítésére, gyakran előfordul, hogy az elveszett idő kompenzálása és a gyermek szeretetének a megvétele érdekében luxuscikkekkel és pénzzel halmozzák el a gyermeket. Azonban a szülői figyelem és szeretet hiánya, valamint az, hogy

⁴⁰ BÓDI STEFÁNIA: A család fogalma, belső viszonyai, és egyéb párkapcsolati formák alkotmányjogi megközelítése. *Jogelméleti szemle*, 2022 (3), 49.

⁴¹ Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés.

⁴² Gyermekjogi Bizottság: 6. sz. általános kommentár: A származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és felnőtt családtagjaiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6; az elismerésről szóló átdolgozott irányelv (19) preambulum-bekezdés.

ezekben a családokban sokszor nincs kontroll a gyermek cselekedetei felett, ezen gyermekek esetében is előfordulhat kriminalizáció. Természetesen itt nem arra kell gondolni, hogy prostitúció vagy gyermekkereskedelem áldozatává válnak, hanem arra, hogy drogfüggők lesznek, a nagy értékű autóikkal közlekedési baleseteket okoznak, illegális gyorsulásokon vesznek részt stb. Az ilyen családból származó gyerekek az iskolában is sokkal gyakrabban válnak bántalmazóvá, sokszor a saját gyengeségüket palástolva.

A veszélyeztetettség tényezői közé sorolandó a diszfunkcionális család, gyermekkori abúzus (sokszor ez egyet jelent a szexuális abúzussal), valamint a szerhasználat. Például a szexuális abúzus – mint előzmény – sokkal erősebben korrelál a későbbi áldozattá válással, mint az anyagi depriváció.⁴³

Azok a gyermekek, akik diszfunkcionális családból származnak sokkal nagyobb eséllyel esnek emberkereskedők áldozatául, hiszen egy instabil, minden szeretetet nélkülöző környezetből könnyebben válik az ember áldozattá. Ezekben az esetekben sokkal egyszerűbb az áldozatok bizalmába férkőzni, hiszen ezek a gyermekek könnyen becsaphatóak, manipulálhatóak, főleg, ha mindezzel egy jobb jövő reménye sejlik fel. Ezeknél a gyermekeknél nem csupán az anyagi javak bírnak csábító erővel, hanem sokkal inkább egy szerető, elfogadó és támogató közeg ígérete is.⁴⁴

A veszélyeztetett kiskorúak száma folyamatosan növekszik. Azok a gyermekek, akik családon belüli erőszak áldozatául esnek, sokszor teljesen elvesztik a bizalmukat azokkal az emberekkel szemben is, akik valóban segítséget tudnának nekik nyújtani. Mindeközben a gyermekbűnözés és a gyermekprostitúció folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. A családon belüli erőszak vonatkozásában fontos elmondani, hogy itt nem „csak” a verbális, vagy fizikai bántalmazásokra kell gondolni. Nagyon magas számban jelenik meg a szexuális abúzus is. A gyermekvédelemben dolgozók elmondása alapján a lányok nagyobb számban esnek családon belüli szexuális abúzus áldozatává, de ez nem azt jelenti, hogy a fiúk teljesen védve lennének.

3.3. Állami gondozásban nevelkedő gyermekek

Ma Magyarországon a KSH adatai szerint a gyermekvédelmi szakellátásban 2023-ban összesen 23 815 gyermek részesült. Ebből 21 428 gyermek kiskorú.⁴⁵ Ezek a fiatalok vagy nevelőszülőknél, vagy gyermekotthonokban élnek. Gyermek-

⁴³ VIDRA–BARACSI–KATONA–SEBHÉLYI 2015, 179.

⁴⁴ DE COLL–TATÁR 2020, 20.

⁴⁵ KSH: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–2023). https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html.

otthonban, lakásotthonban, vagy nevelőszülőnél helyezik el azokat a tizenennyolc év alatti gyerekeket, akikről szüleik valamiért nem tudnak gondoskodni, akiket bántalmaztak, vagy akiket környezeti okok, illetve családtagjaik, vagy saját viselkedésük miatt a gyámhatóság jobbnak látott otthoni környezetükből kiemelni.⁴⁶

Magas azon gyermekek száma, akik még a gyermekvédelem „védőhálójából” is kiesnek és ezáltal emberkereskedők, szexuális ragadozók áldozatává válnak. Szakértői becslések alapján a gyermekkereskedelem legtöbb áldozata – különösen a prostitúcióban érintettek – az állami gondozottak köréből kerül ki.⁴⁷ Azok a gyermekek, akiket a saját családjukból emeltek ki – főleg kamasz és tinédzser korban –, gyakran erőszakként élik meg a hatóságok beavatkozását, és emiatt folyamatos szökésben vannak.

4. ÖSSZEGZÉS

Megállapíthatjuk, hogy a gyermekek életkoruknál és fejlettségükönél fogva sokkal nagyobb védelemre szorulnak. A szervezett bűnözéssel szemben a gyermekek egy kritikusan kiszolgáltatott csoportot alkotnak. Láthatjuk, hogy az áldozattá válás szempontjából több kiszolgáltatottsági tényező is szerepet játszik. Nem mindegy, hogy egy gyermek milyen családi háttérrel rendelkezik, mennyire veszi körbe kriminalizálódott környezet. Fontos kiemelni továbbá a közösségi média szerepét is. A digitalizáció korát éljük, ahol a legjelentősebb ismeretközlési csatorna a közösségi és elektronikus média, amelyen keresztül fontos felvenni a harcot az emberkereskedelem valamennyi megjelenési formájával szemben. Kiemelt jelentőségű az ismeretterjesztés az iskolákban. A kríziskezelő szakpszichológus hasznosnak tartaná továbbá pszichodramatikus eszközök segítségével videó formátumban bemutatni olyan élethelyzeteket, amelyeket az áldozati és szakértői interjúkon keresztül hallhatnánk.⁴⁸

A gyermekkereskedelem egyik hatékony megelőzési módja a kiszolgáltatottsági tényezők visszaszorítása. Ilyen lehet a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése céljából a családok szociális, gazdasági helyzetének javításától, a munkahelyek teremtésétől kezdve az oktatási, nevelési feladatok ellátásáig. A családokkal és gyermekekkel foglalkozó szakemberek feladata elsőként a családi és társadalmi erőforrások feltárása, a meglévő családi funkciók támogatása, javítása,

⁴⁶ VARGA ÉVA FLÓRA: *Szökésben - A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek*. <http://www.csagyi.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltuno-gyerekek> (Letöltés ideje: 2024. 10. 09.).

⁴⁷ VIDRA-BARACSI-KATONA-SEBHELYI 2015, 178.

⁴⁸ Trauma Központ: Az emberkereskedelem Magyarországon – Traumaközpont.

a szülői kompetenciák növelése. Amennyiben a családok – akár átmenetileg, vagy akár hosszú távon – nem képesek ezeket ellátni, akkor feladataikat a megfelelő intézményeknek, szolgáltatásoknak, karitatív szervezeteknek kell átvenni.⁴⁹

A veszélyeztetett családok korai kiszűrése és segítése meghatározó fontosságú, ebben rendkívül fontos szerepe van a védőnőknek, a gyermekorvosoknak, a pedagógusoknak, a szociális szakembereknek. A sikeres megelőzési stratégia alapját a gyermekbántalmazás és elhanyagolás esetében a család és a gyermekorvos közti bizalmas jó kapcsolat, valamint az együttműködő szakemberek közötti korrekt, összehangolt és hosszú távra megtervezett munkakapcsolat képezi.⁵⁰

IRODALOMJEGYZÉK

- ALACSONY ZSÓKA – FÖLDESI JUDIT: A szegregált oktatás és a kirekesztettség dimenzióinak kapcsolata a Hős utcai telepen. In: ANGYAL EMESE – FELLNER ZITA – KATONA ESZTER – KECSKÉS NÓRA – SZEITL BLANKA – VIGVÁRI ANDRÁS (szerk.): *Kötetlen. Az ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium tanulmánykötete*. Budapest, ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium, 2016.
- BALOGH ÁGNES: A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. In: HOMOKI-NAGY MÁRIA – KARSAI KRISZTINA – FANTOLY ZSANETT – JUHÁSZ ZSUZSANNA – SZOMORA ZSOLT – GÁL ANDOR (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018, 53–61.
- BÁNYÁSZ PÉTER: A közösségi média, mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015 (2).
- BERKES MÁRTON – KIS-MOLNÁR FLÓRA – MARTON ANDRÁS – SZABÓ SZILVIA – WEIDINGER BRIGITTA: *Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához*. Vác, Duna-Mix Kft., 2017.
- BÓDI STEFÁNIA: A család fogalma, belső viszonyai, és egyéb párkapcsolati formák alkotmányjogi megközelítése. *Jogelméleti szemle*, 2022 (3).
- DE COLL ÁGNES – TATÁR ERIKA: *Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi Minisztérium – Baptista Szeretetszolgálat, 2020.
- GYARAKI RÉKA: A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban – Különös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre. In: MEZEI KITTI (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Pécs–Budapest, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019.

⁴⁹ KOVÁCS ZSUZSANNA – SCHEIBER DÓRA – HERCZOG MÁRIA (szerk.): *Gyermekbántalmazás és elhanyagolás*. <https://www.antsz.hu/data/cms44879/BantaI.pdf>. (Letöltés ideje: 2024. 10. 10.).

⁵⁰ Ibid.

- MYRIAM HERNANDEZ ALVAREZ: Detection of Possible Human Trafficking in Twitter. In: *2019 International Conference on Information Systems and Software Technologies (ICI2ST)*. Quito (Ecuador), Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), 2019, 187–191.
- ANDREAS KAPLAN – MICHAEL HAENLEIN: Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 2010 (1), 59–68.
- KOVÁCS ZSUZSANNA – SCHEIBER DÓRA – HERCZOG MÁRIA (szerk.): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. <https://www.antsz.hu/data/cms44879/BantaI.pdf>.
- NAGY ZOLTÁN ANDRÁS: Informatikai bűncselekmények. *Magyar tudomány*, 2001 (8).
- NAGY ZOLTÁN: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: TÓTH MIHÁLY – NAGY ZOLTÁN (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Osiris, 2014.
- PARTI KATALIN: A számítógépes bűnözés és az internet. In: IRK FERENC (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok*. 40. kötet. Budapest, Országos Kriminológia Intézet, 2003.
- PAIS ELLA REGINA: *Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához – tanulmány*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2013.
- SOLT ÁGNES – VIRÁG GYÖRGY: Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők a szegregált telepeken élők mindennapjaiban. In: VIRÁG GYÖRGY (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok*. 47. kötet. Budapest, OKRI, 2010.
- VARGA ÉVA FLÓRA: Szökésben – A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek. <http://www.csagy.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltunogyerekek> (Letöltés ideje: 2024. 10. 09.).
- VIDRA ZSUZSANNA – BARACSI KITTI – KATONA NOÉMI – SEBHELYI VIKTÓRIA: *Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, kolduttatás és zsebtolvajlásra kényszerítés*. Budapest, Central European University, 2015.
- VÖRÖS ERZSÉBET: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására. *Börtönügyi szemle*, 2009 (3).
- ZSIRAI LILLA: A gyermeki jogok védelmének kihívásai egy digitalizált világban. *Studia Iuris*, 2024 (2).